

4. Карта ризиків як інструмент управління. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/66776/ekonomika/karta_rizikiv_instrument_upravlinnya
5. Півняк Г., Шкрабець Ф., Нойбергер Н., Ципленков Д. Основи вітроенергетики: підручник / Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2015. – 335 с.
6. Helen Deresky. International Management: Managing Across Borders and Cultures (9th Edition). – Pearson, 2016. – 586 p.
7. Skrypnyk Andrey, Namiasenko Yuriy, Sabishchenko Oleksandr. Renewable energy as an alternative of the decentralization energy supply in Ukraine // International Journal of Innovative Technologies in Economy - Warsaw, Poland: №1(13), February 2018. - P. 120-127.
8. Simon Collinson, Rajneesh Narula, Alan M. Rugman. International Business (7th Edition). – Pearson, 2016. – 792 p.
9. Henryk Kaproń, Tomasz Kaproń. (2016). Efektywność wytwarzania i dostawy energii w warunkach rynkowych. Lublin: Wydawnictwo Kaprint, 232 s.
10. Julian Maj, Piotr Kwiatkiewicz. (2016). Energetyka wiatrowa w wybranych aspektach. Poznań: Fundacja na rzecz Czystej Energii, 246 s.

Смирнов Є.В.,
к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ОБРАЗУ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ: УКРАЇНА-ПОЛЬЩА – ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

***Анотація.** У статті за допомогою методики історичного й наукового порівняння висвітлюється актуальна проблематика становлення українського підприємництва як особливого підходу до навчання, праці, заощаджування, ведення бізнесу, інвестування тощо. Зіставляючи історичний розвиток України і Польщі протягом останніх тисячоліть, автор наводить безумовні й переконливі аргументи, чому тільки після революції гідності восени 2013 року – взимку 2014 року Україна має шанс перейти від анархічного і стихійного розвитку своєї державності до цивілізованого і демократичного базису ведення соціального, культурного, політичного й економічного життя. Автором було визначено умовно п'ять переламних моментів не тільки в українсько-польських відносинах, а й у загальних імперативах розвитку обох держав як всередині кожної країни, так і об'єктивно за її межами, що врешті-решт корінним чином вплинуло на сучасні, принципово різні позиції економічного, політичного й духовного світогляду наших націй. У логічному висновку в статті приділено увагу тому, як у результаті цього об'єктивного історичного процесу Україна сформувала свій власний погляд і ставлення до культури й інституту підприємництва як основного чинника добробуту населення країни і сталого розвитку держави загалом.*

Ключові слова: історія, свідомість, соціокультурні особливості, релігія, політика, українське підприємництво.

Summary. *In the article with the help of the method of historical and scientific comparison, highlights the actual problems of the formation of Ukrainian entrepreneurship as a special approach to studying, working, saving, doing business, investing, etc. By comparing the historical development of Ukraine and Poland in the last millenniums, the authors give unconditional and convincing arguments why only after the dignity of the revolution in the fall of 2013 - in the winter of 2014, Ukraine has a chance to move from anarchic and spontaneous development of its statehood to a civilized and democratic basis of social, cultural, political and economic life. The author defined the five parable points not only in the Ukrainian-Polish relations, but also in the general imperatives of development of both states, both in the middle of each country, and objectively beyond their borders, which in the end radically influenced contemporary, fundamentally different positions of the economic, political and spiritual outlook of our nations. In the logical conclusion in the article, attention was paid to how, as a result of this objective historical process, Ukraine formed its own view and relation to culture and the enterprise of entrepreneurship as the main factor of the welfare of the population and sustainable development of the state as a whole.*

Key words: *history, consciousness, socio-cultural features, religion, policy, Ukrainian entrepreneurship.*

Постановка проблеми. Підприємництво завжди супроводжувало розвиток суспільства та цивілізації і на певному етапі виокремилася в самостійний напрям, який забезпечив створення концептуальних джерел свого феномену, а саме: поєднання історичних, релігійних, економічних і соціокультурних особливостей діяльності й поведінки людства. Саме дослідження комплексу факторів зовнішнього і внутрішнього впливу як на окремі особистості, так і на державу цілком, має включати ретельне вивчення комплексу соціальних і психологічних факторів впливу на підприємницьку діяльність [6]. Завдання статті – проаналізувати основні етапи розвитку України як держави і їх вплив на сучасний стан підприємництва, а головне – спроба екстраполювати схожі й корисні риси становлення культури та державності від сусідніх європейських країн.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Взаємозв'язок між українською духовністю й культурою, а також їх вплив на формування економічного базису та господарської моделі, специфіку державотворення розглядали класики вітчизняної історичної думки, а також представники закордонної діаспори: М. Костомаров, О. Кульчицький, В. Липинський, Г. Сковорода, В. Янів та інші. Біхевіористичні особливості діяльності людини, а також гуманізація багатьох аспектів життєдіяльності вивчаються сучасними політологами, економістами, філософами, такими як: О. Александрова, Ю. Візниця, О. Греков, В. Зибцев, В. Попов, Л. Костюк, О. Труша, І. Ушна, А. Червеняк [7].

Формулювання цілей наукової праці. Мета статті – визначити особливості українського менталітету, проаналізувати ціннісні чинники національного характеру, що впливають на формування підприємницької

культури й можуть являти собою ознаки, притаманні саме національній підприємницькій активності та діловій культурі.

Викладення основного матеріалу дослідження. Дослідження історичних, релігійних і соціокультурних особливостей світогляду сучасного стилю українського підприємництва методом наукового та історичного зіставлення почнемо з визначення країни, яка буде обрана як порівняльна основа для знаходження спільних рис, а також висвітлення беззаперечних й автентичних особливостей обопільного розвитку. З нашого погляду, це може бути саме Польща, що обґрунтовується й підтверджується такими факторами:

- практично ідентичне географічне становище (обидві країни розміщені на одній географічній широті, у центрі європейської карти, мають вихід до моря);

- схожість соціокультурних аспектів і традицій;

- протягом визначеного періоду історичного розвитку (середньовіччя) території України входили до складу Польської держави;

- обидві з двох досліджуваних країн певний час свого історичного лагу зазнали впливу радянської адміністративної системи керування й розвитку державності та політичної розбудови, при цьому Польща як член Варшавської угоди, яка набула чинності після Другої світової війни як протиставлення блоку НАТО, була форпостом комунізму в Західній Європі й мала забезпечити військову міць навіть у власний збиток, лишаючи нерозвиненою соціальну й інфраструктурну сферу;

- за останні 25 років Польща зробила величезний крок у розбудові і становленні своєї державності, політики й економіки, ставши при цьому лідером серед країн Східної Європи за багатьма показниками, але зберігаючи свою незалежність (це стосується навіть національної валюти). Для України це може слугувати певним орієнтиром і гаванню, куди має плисти «український Титанік».

Спробуємо віднайти знакові події та віхи історичного розвитку в імперативах розвитку обох держав (релігійні, політичні, територіального устрою, соціокультурні):

1. Хрещення Київської Русі (988 рік – ти Володимир Великий) і прийняття християнства Польщею (966 рік – Мешко Перший).

2. Період становлення Київської Русі – XI-XIII століття: великий християнський розкол 1054 року, процвітання Київської Русі.

3. Польські унії XIV-XVI століття (Кревська, Люблінська, Берестейська) та часи занепаду й завоювання Київської Русі татаро-монголами, територіальні війни і територіальні зміни.

4. Перша світова війна і її вплив на перерозподіл політичної карти Європи. 1918 рік – набуття незалежності Польщею й окупація України Росією з подальшим утворенням СРСР.

5. Розпад СРСР й отримання незалежності Україною в 1991 році та вектори протилежного розвитку в майбутньому.

Однією з перших знакових подій для України і Польщі стало прийняття християнства, яке обидві країни отримали майже одночасно, з різницею у 22 роки. До прийняття Польщею християнства на її території панував політеїзм і язичництво. Деякі дослідники відмічають можливість того, що на польських землях також існував слов'янський християнський обряд [3].

Як проміжний висновок першого етапу можна відзначити первісне розмежування релігійних поглядів між двома країнами, а також діаметральну зміну орієнтирів: Польщі – на радикальні, прогресивні й революційні погляди, України – на збереження й підтримання традиційних цінностей, а також помірний реактивний розвиток суспільства.

Черговий, другий у нашому переліку етап, який і надалі сприяв процесу виокремлення України і Польщі, – це період після церковного розколу 1054 року, коли остаточно оформився розкол християнської церкви на католицьку (Папа Римський) і православну (Вселенський Патріарх Константинопольський). У період утворення, формування, становлення й розвитку Київської Русі (IX-XIII ст.) саме держава, якою керувала династія Рюриковичів, заклала традиції незалежної державності на території сучасної України, а також у цей період українська народність отримала могутній стимул для свого подальшого розвитку. Український історик і перший президент УНР Михайло Грушевський стверджував, що Київська Русь є першою формою української державності [9]. Для цього періоду вже є характерним, що поживалені економічні відносини базувалися на організації ярмаркової торгівлі, сімейному сільському господарстві та садибній торгівлі, тобто на формуванні міст як основних осередків розвитку обміну, торгівлі та ремесл, зосереджуючи при цьому навколо себе промислові поселення, утворюючи при цьому перші зразки урбаністичних структур. У цей період народжується первісна модель українського підприємця як спадкоємця пращурів Київської Русі з притаманними саме йому іманентними ознаками незалежності, певної економічної свободи, законності й законслухняності, толерантності та терпимості.

Для Польської держави цього періоду характерне об'єднання польських земель і постійний тиск від новоутвореної Київської Русі. Беззаперечна зміна парадигми на західну проєвропейську модель відбулася, як йшлося вище, у 1054 році під час остаточного церковного розколу.

Підводячи фінальну риску другого етапу, робимо висновок про бурхливий розвиток економіки, культури, суспільства, політичного внутрішнього й зовнішнього середовища Київської Русі як однієї з могутніх і визначальних держав того часу. Це фактично єдині 300 років в українській історії, коли наша Батьківщина була незалежною й самостійною.

Початок третього етапу в розвитку обох держав ознаменовано зміною ролей на світовій, зокрема європейській, політичній і соціально-економічній арені. Якщо територія сучасної України, яка на той час входила до складу Київської Русі, переживала достатньо складні часи під владою Османської імперії та татаро-монголів, то кінець XIV-початок XV століття для Польщі був пов'язаний з початком правління на троні в Польщі Ягеллонської династії та укладанням в 1385 році Кревської унії, за якою відбувся династійний союз між Польщею і Великим князівством Литовським. Подальше прийняття і підписання Люблінської в 1569 році і практично одразу Берестейської унії в 1595 році не тільки утворило найпотужнішу державу тих років Річ Посполиту Польську, але й також поширило католицтво на території Галичини і Волині (утворення греко-католицької гілки церкви). Подальші роки відзначилися як для Польщі (розділена Польща періоду 1795-1918), так і для України постійною боротьбою за свою територію і незалежність. Одним із основних і знакових було повстання її національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького (1648-1657), яка, по-перше, послабила військові можливості Польщі, по-друге, завершилася, на жаль, для України знову невтішним Андрусівським перемир'ям (1667 р.), коли українські землі були поділені між Польщею і Московською державою. Також доленосна подія того часу, яка й досі накладає відбиток на формування української свідомості, – це зародження козацтва й епоха Запорізької Січі. Таким чином, подальше існування й подальший розвиток двох протилежних культур на одній території спричинили формування унікального світогляду, у якому гармонійно поєдналися полярні поняття: потяг до мандрів і відданість рідній оселі, прагнення стабільності поруч із надзвичайною мобільністю тощо [6]. До надбань Польщі в ці часи потрібно віднести створення й ухвалення конституції 3 травня 1791 року, що, беззаперечно, є переламним моментом для Польщі того періоду, тому що поширення демократичних ідей у Речі Посполитій не було на руку її сусідам (Росії, Пруссії та Австрії), які на наступні 123 роки знову розділили Польщу між собою.

Четвертим періодом, який ще більше розшарував та визначив відмінності між Польщею й Україною, була Перша світова війна та наступний розпад Російської імперії. Саме в 1918 році остаточно поновлюється незалежність Польщі, а Україна внаслідок невизначеної політики і слабкості знову підпадає під окупацію і вплив Росії, яка на той момент перетворилася в могутню євроазіатську державу з потужним впливом майже на весь світ – СРСР. Сумну перерву в цьому геноциді визначила Друга світова війна (1939-1945), яка, беззаперечно, була прогнозована за умовами Версальського мирного договору (1919).

П'ятий і останній період нашого умовного поділу – 1991 рік – момент, коли Україна нарешті отримала свою незалежність. Набуття незалежності 1991 року вирівняло положення між Польщею і Україною,

поставивши обидві в однакові умови розвитку. Але «старт» незалежності Польщі відбувся майже на 73 роки раніше, а для України 1991 рік був роком «фальстарту» на шляху побудови незалежної, демократичної, унітарної держави, який також призвів до декількох хвиль громадянського невдоволення («Україна проти Кучми», «Помаранчева революція») і в підсумку завершився Революцією гідності 2013-2014 років, коли незалежність була не отримана «зверху», а безпосередньо здобута людської кров'ю. Пострадянський шлях розвитку українського підприємництва відрізнявся від наявних світових бізнес-моделей ігноруванням інтересами малого і середнього бізнесу, зберігаючи при цьому вплив і значущість великих підприємств, корпорацій і природних монополій у добувній промисловості, чорній металургії, експортно-імпортних торговельних компаніях, ВПК, НДДКР, сфері надання послуг тощо [4].

Ділова культура включає в свій склад багато різноманітних аспектів: ціннісно-мотиваційне ставлення до праці, розуміння суті багатства і способи його досягнення, стереотипи споживання, стилі способу життя [8]. Для української нації характерним є слідування моделі ціннісно-раціонального типу з одночасним домінуванням захисного стереотипу. Як показало проведене дослідження, коріння такого підходу міститься в історико-географічних передумовах. Суспільні стереотипи «негативного образу підприємця», які дійшли до нас ще з часів раннього християнства, мають трансформуватися одночасно з формуванням нових засад ділової культури, що є притаманним для періоду світової глобалізації і європейської інтеграції України.

Висновки. Проведений аналіз дозволив визначити основні напрямки трансформації вітчизняної моделі підприємницької поведінки в контексті її ефективної адаптації до вимог світових ринків. Найбільш суттєвими серед них є: створення надійної законодавчої бази, що визначить основні аспекти підприємницької діяльності; удосконалення податкового законодавства, яке повинне позбавитися додаткових інструктивних та методичних документів, складатися з норм прямої дії і не допускати подвійного тлумачення законів; вибіркова фінансова підтримка, яка полягає у визначенні пріоритетності суб'єктів підприємницької діяльності виробничої сфери, депресивних районів, а також підприємців, які створюють робочі місця для соціально незахищених груп населення (молоді, інвалідів тощо); формування національної ділової культури як визначального складника сучасного стилю підприємницької поведінки.

Список використаних джерел

1. Jerzy Kłoczowski. A History of Polish Christianity. — Cambridge University Press. — Pp. 10-13
2. Кудінова А.В. Підприємницька поведінка та її модифікація в сучасних умовах: автореферат на здоб.наук.ступ. к.е.н. — Київ, 2006.

3. Karolina Lanckorońska. Studies on the Roman-Slavonic Rite in Poland // Rome — 1961.
4. Лукашевич М.П. Соціологія економіки // Сутнісні характеристики феномену підприємництва: Підручник. – К.: Каравела, 2005. – 288 с.
5. Максакова А.С., Бицуля І.О. Соціокультурний аспект розвитку пострадянського міського підприємництва // Режим доступу – <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=72428>.
6. Марченко Ю.В. Соціально-психологічні засади розвитку підприємництва в Україні» / Ю. В. Марченко. // Політологічні записки. – 2012.ти – № 6. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2012_6_21.
7. Смирнов Є.В. Біхевіористичні природа проактивності як передумова інноваційного розвитку підприємства // Проблеми науки. Міжгалузевий науково-практичний журнал. – К. № 3 (171). – 2015.
8. Ушно І. М. Соціокультурне регулювання ділової активності: український контекст / І. М. Ушно // Культура України : збірник наукових праць. — Харків : ХДАК, 2010. — Вип. 30. — С. 86-95.
9. Яковенко М.А. Історія України. Інтенсивний курс підготовки до ЗНО. – Київ. – 2008. – 352 с.

Соболев В.О.,
к.е.н., доцент,
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна

Соболева М.В.,
аспірантка,
Київський національний
університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РЕКЛАМИ В ГЛОБАЛЬНИХ УМОВАХ

***Анотація.** У глобальних умовах, коли конкуренція на ринках товарів і послуг характеризується особливою нестабільністю та жорсткістю, завданням кожного підприємства є формування сприятливих умов для існування та розвитку. Відповідність умовам сучасного глобального ринку та потребам споживачів є найважливішою у діяльності підприємств будь-якої галузі. Реклама як форма комунікації використовується для заохочення або переконання аудиторії (глядачів, читачів або слухачів, а іноді і певної групи людей). З появою нових технологій, з'являються нові форми реклами. Ця стаття містить короткий огляд реклами в мережі Інтернет. Інтернет-маркетинг та онлайн-реклама зазвичай використовуються у поєднанні з традиційними видами реклами, такими як радіо, телебачення, газети та журнали.*